

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ
КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ОСВІТИ, НАУКИ ТА ІННОВАЦІЙ

Р І Ш Е Н Н Я

До протоколу № 90
від 15 грудня 2021 року

Про проект Закону України
“Про внесення змін до Закону України “Про освіту”
щодо забезпечення захисту мовних прав національних меншин”
(реєстр. № 6015 від 09.09.2021)

Розглянувши проект Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про освіту” щодо забезпечення захисту мовних прав національних меншин” (реєстр. № 6015 від 09.09.2021), поданий народними депутатами України Шуфричем Н.І., Німченком В.І., Комітет зазначає, що головним Комітетом щодо розгляду цього законопроекту визначений Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій.

Відповідно до п. 2 Пояснювальної записки законопроекту його метою є “забезпечення захисту мовних прав національних меншин шляхом незастосування окремих положень статті 7, які стосуються навчання в закладах освіти в межах тих територій, на яких поширена регіональна мова або мова меншини та за рішенням відповідної місцевої ради застосовуються заходи, спрямовані на використання регіональних мов або мов меншин”.

Комітет у межах своєї компетенції розглянув законопроект та відзначає, що ним пропонується викласти в новій редакції ст. 7 Закону України “Про освіту” та передбачити, що мовою освітнього процесу в закладах освіти окрім державної мови, є також *регіональна мова або мова меншин*, якщо заклади освіти розташовані на територіях, на яких поширена регіональна мова або мова меншин та *за рішенням відповідної місцевої ради* застосовуються заходи, спрямовані на використання регіональних мов або мов меншин.

Відповідно до пропонованих змін до статті 7 Закону України “Про освіту” держава гарантує кожному громадянину України право *на здобуття формальної освіти на всіх рівнях* (дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої), а також позашкільної та післядипломної освіти *регіональною мовою або мовою меншин* в державних і комунальних закладах освіти, якщо заклади освіти розташовані на територіях, на яких поширена регіональна мова або мова меншин та за рішенням відповідної

місцевої ради застосовуються заходи, спрямовані на використання регіональних мов або мов меншин та ін.

Головне науково-експертне управління Верховної Ради України висловило щодо його окремих положень низку зауважень та пропозицій.

Зокрема, ГНЕУ звертає увагу на два рішення Конституційного Суду України:

- по справі про застосування української мови від 14.12.1999 № 10-рп/99, якою Конституційний Суд визнав, що “мовою навчання в дошкільних, загальних середніх, професійно-технічних та вищих *державних і комунальних* навчальних закладах України є українська мова. У державних і комунальних навчальних закладах *поряд* з державною мовою відповідно до положень Конституції України (зокрема ч. 5 ст. 53) та законів України, в навчальному процесі *можуть застосовуватися та вивчатися мови національних меншин*”;

- по справі щодо конституційності Закону України “Про освіту” від 16.07.2019 № 10-р/2019 Закон України “Про освіту” від 05.09.2017 № 2145-VIII є таким, що відповідає Конституції України.

На думку ГНЕУ, пропозиції законопроекту не вирішують повною мірою проблему застосування регіональних мов або мов меншин. У разі схвалення запропонованого проекту, в чинному законодавстві України діятимуть різні підходи до вирішення питань мови освіти. А тому запропоновані новели потребують свого узгодження з Законом України “Про забезпечення функціонування української мови як державної” та спеціальними законами в галузі освіти з дотриманням конституційного принципу рівності та визначенням особливостей використання мов в окремих видах та на окремих рівнях освіти.

Щодо новели проекту Закону про надання права місцевим радам приймати рішення щодо застосування на відповідних територіях заходів, спрямованих на використання регіональних мов або мов меншин ГНЕУ вважає, що це положення доцільно уточнити основними критеріями прийняття рішення, а також потребує уточнення і зміст та обсяг “заходів, спрямованих на використання регіональних мов або мов меншин”.

ГНЕУ вважає зайвим положення проекту, відповідно до якого «заклади освіти, де освіта надається регіональною мовою або мовою меншин, забезпечують обов’язкове вивчення державної мови, зокрема заклади професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти - в обсязі, що дає змогу провадити професійну діяльність у вибраній галузі з використанням державної мови», оскільки Законом вже передбачені відповідні норми.

Окрім того, ГНЕУ зазначає, що законопроект потребує техніко-юридичного корегування.

Комітет з питань освіти, науки та інновацій отримав експертні висновки від: *Міністерства освіти і науки України*, яке зазначило, що відповідно до частини п’ятої статті 53 Конституції України громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства. Статтею 11

Конституції України передбачено, що держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України.

Реалізація відповідних прав вичерпно забезпечена нормами Законів України “Про забезпечення функціонування української мови як державної”, “Про освіту” та спеціальних законів.

Крім того, Міністерство освіти і науки України звертає увагу, що запровадження терміну “регіональна мова”, визнання статусу регіональної мови, можливість місцевих рад застосовувати заходи, спрямовані на використання регіональних мов, було передбачено Законом України “Про засади державної мовної політики” від 03.07.2012 № 5029–VI зі змінами, який втратив чинність як такий, що не відповідає Конституції України (є неконституційним) згідно з Рішенням Конституційного Суду № 2-р/2018 від 28.02.2018.

З огляду на зазначене, Міністерство освіти і науки України вважає недоцільним імплементувати норми Закону, що визнано неконституційними, до Закону України “Про освіту” в частині визначення мови освіти.

Міністерства фінансів України, яке не підтримує законопроект і зазначає, що законопроект не узгоджується з положеннями Бюджетного кодексу України. Зокрема, відповідно до частини третьої статті 27 Бюджетного кодексу України закони України або їх окремі положення, які впливають на показники бюджету (зменшують надходження бюджету та/або збільшують витрати бюджету) і приймаються після 15 липня року, що передує плановому, вводяться в дію не раніше початку бюджетного періоду, що настає за плановим.

Міністерства культури та інформаційної політики України, яке не підтримує законопроект реєстр. № 6015 та зазначає, що проект Закону спрямований не на реальне збереження національної мовно-культурної самобутності етнічних спільнот в Україні (в тому числі національних меншин) через застосування їхніх мов в освітньому процесі, а на формування умов збереження російськомовного середовища як об’єкта впливу російської пропаганди та важливого чинника інформаційної (як частини гібридної) війни Російської Федерації проти України.

Міністерства закордонних справ України, яке вважає, що запровадження законопроектом регіональної мови як мови освітнього процесу протирічить вимогам статті 21 Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної”, відповідно до якої мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова, та якою визначено підхід держави до застосування мов національних меншин у сфері освіти. Міністерство також зазначає неможливість забезпечення законопроектом балансу використання в освіті державної мови та регіональних мов, що не відповідає міжнародним зобов’язанням України в цій сфері.

Національної академії правових наук України, яке висловлює низку зауважень до законопроекту та вважає, що він потребує доопрацювання.

Інституту законодавства Верховної Ради України, який у своєму висновку зазначає, що, оскільки законопроектом пропонується різні підходи до

вирішення питання застосування мови в освітньому процесі, то законопроект реєстр. № 6015 має бути узгодженим із Законом України “Про забезпечення української мови як державної”. Також звертається увага на відсутність в національному законодавстві термінологічних понять регіональної мови або мови національних меншин, натомість законодавець використовує поняття мова корінного народу чи національної меншини. Інститут законодавства Верховної Ради України вважає, що встановлення різних підходів до застосування мови в освітньому процесі не відповідатиме положенням статей 8, 10, 24 Конституції України.

Уповноваженого із захисту державної мови, який не підтримує законопроект реєстр. № 6015.

Враховуючи викладене, а також рішення підкомітету з питань загальної середньої, інклюзивної освіти та освіти на тимчасово окупованих територіях Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій від 13 грудня 2021 року рекомендувати законопроект № 6015 відхилити, **Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій вирішив:**

1. Рекомендувати Верховній Раді України проект Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про освіту” щодо забезпечення захисту мовних прав національних меншин” (реєстр. № 6015 від 09.09.2021), поданий Шуфричем Н.І., Німченком В.І., за результатами розгляду у першому читанні відхилити.

2. Доповідачем на пленарному засіданні Верховної Ради України з цього питання визначити народного депутата України – Голову Комітету С. Бабака.

Голова Комітету

Сергій Бабак